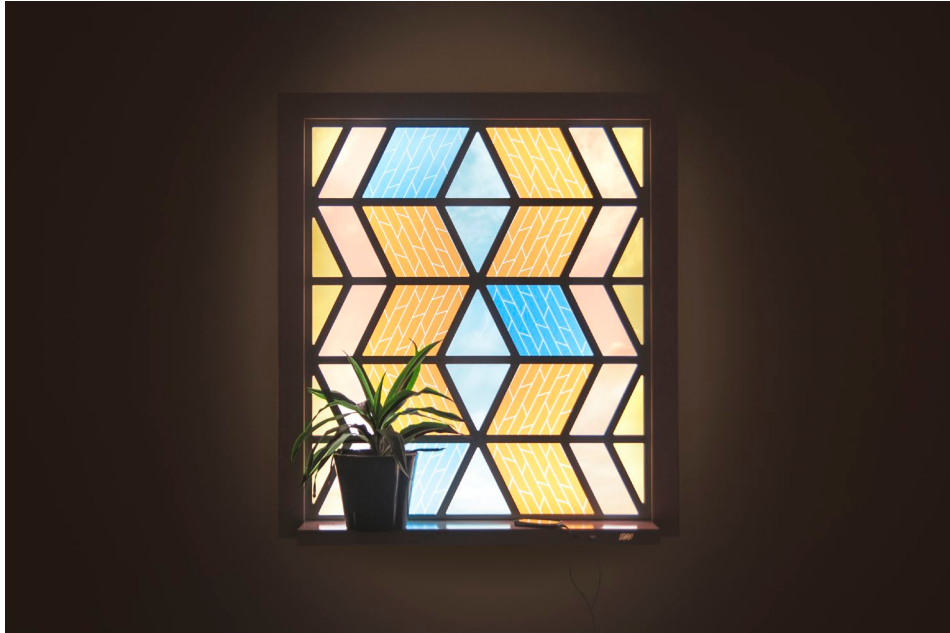

House of Transition*

Her-denken in de 21e eeuw

Current window door Marjan van Aubel

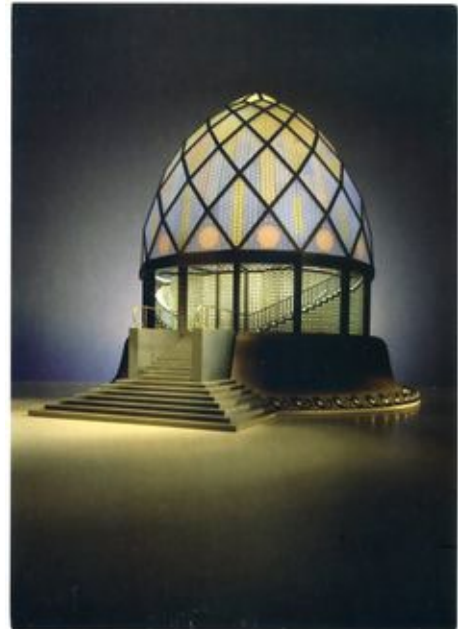
Doel en Opzet

() Definitie transitie: de overgang van de ene fase of toestand naar een volgend. De overgang van de ene vorm van 'zijn' naar een volgende, waarvan geen terugkeer of -schakeling mogelijk is, (ontwikkelingspsychologie/ morfologie).*

De kerk is van huis uit een ontmoetingsplek. Een plek om samen te komen, maar ook een plek van hoop en reflectie. Met de ontkerkelijking in Nederland verliezen kerken deze belangrijke sociale functie. Ook begraafplaatsen verliezen in populariteit: er is sprake van een forse toename van het aantal crematies in Nederland; ook in het katholieke Zuiden bedraagt het percentage nu al 70%. Er is een transitie gaande die samenhangt met zowel landschappelijke ontwikkelingen als een veranderende cultuur. 'Natuurlijk' begraven wint in populariteit (een groeiend marktaandeel van 5%), mogelijk dat vanuit het duurzaamheidsbeginsel hier meer belangstelling voor bestaat. I.c. de maatschappelijke behoefte om onze nabestaanden in de 21ste eeuw meer in overeenstemming met de vrije natuur te begraven, in plaats van in de ordelijke manier die het kerkhof nu kent.

Wij willen zowel kerken als begraafplaatsen nieuw leven inblazen door ze een nieuwe functie te geven die past in de 21e eeuw. De 21e eeuw is doordrongen van een centraal vraagstuk: klimaatverandering. Duurzame energie is een noodzaak voor de toekomst. En hoewel de juiste technologie voor het opvangen van zonne-energie reeds bestaat, weten wij dit potentieel toch nog niet optimaal te benutten.

'Where stained glass once propagandized church teachings and divine light, Taut's Glass House showcased a host of new, often proprietary construction materials, not least Luxfer Prisms, an innovative type of glass tiles that, as their name announced, carried light into the dark recesses of rooms. Taut's portentous prose and industry backing notwithstanding, the architect had his sights set on goals loftier than patented building materials or even a universal sense of beauty. For the structure was dedicated to Paul Scheerbart, that inscrutable evangelist of glass, and was emblazoned with the poet's maxims: rhyming couplets "Colored glass destroys all hatred at last" was inscribed above the entrance too direct to be mystical and too romantic to be functionalist.'

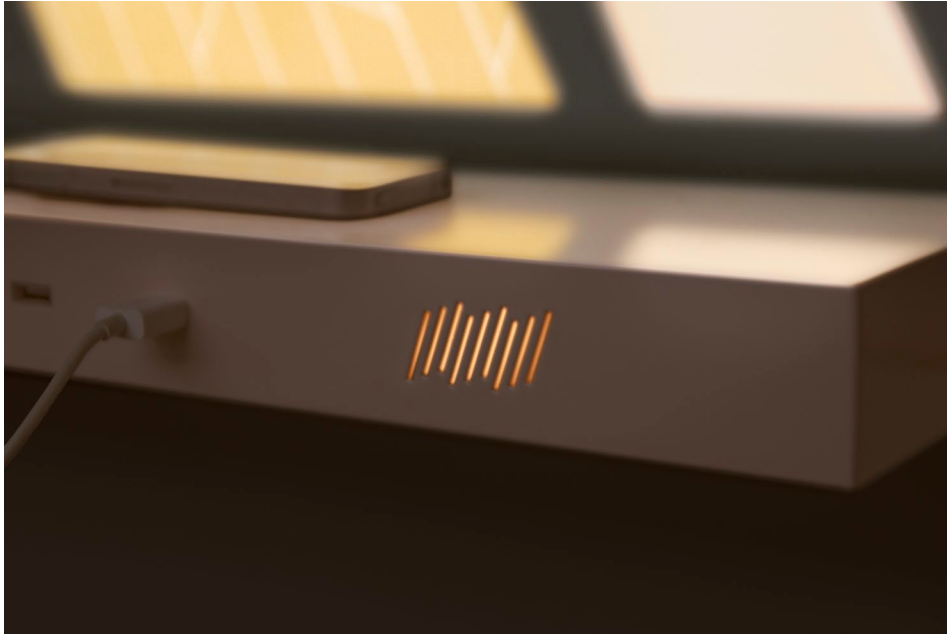

Bruno Taut, the Glass Pavilion 1914

Ontwerper Marjan van Aubel met haar bedrijf Caventou is een internationale pionier in het begeerlijk en zichtbaar maken van duurzame energie. Zij verkreeg internationale faam met haar werk 'Current Table' een tafel waarvan het blad gemaakt is van DSSC (Dye sensitised solar cells). DSSC's bootsen het proces van fotosynthese na en maakt het mogelijk door middel van kleur in de tafel energie op te wekken. Current Table was het eerste meubel ter wereld dat zelf energie kan opwekken. Haar werk is aangekocht door verschillende musea, waaronder het MoMA in New York. Inmiddels gebruikt van Aubel de techniek ook voor ramen. Ze lijken op prachtig glas-in-lood, maar de USB-portals verraden meer: de ramen wekken duurzame energie op. De techniek is er, kunnen we dit ook inzetten om ons cultureel erfgoed te revitaliseren?

1 <http://www.columbia.edu/cu/arthistory/faculty/Elcott/Kaleidoscope-Architecture.pdf>

2 Dye sensitized solar cells zijn een uitvinding van de Zwitserse Michael Graetzel (EPFL). Het is een techniek gebaseerd op het proces van fotosynthese in planten; net zoals groen chlorophyl licht absorbeert, zijn het de kleuren in de cellen van Graetzel die het licht en daarmee energie opvangen. Graetzel heeft kleurstoffen ontworpen die stroom kunnen opwekken wanneer ze zonlicht opvangen. De cellen die deze kleurstoffen bevatten zijn zo gevoelig dat ze zelf werken onder diffuus licht. Dit maakt dat ze erg efficiënt zijn en zowel binnen als buiten te gebruiken zijn. Deze techniek is al jarenlang in ontwikkeling en fabrikanten over de hele wereld hebben deze cellen reeds in productie. Echter: van Aubel is de eerste die met verschillende fabrikanten werkt voor een nieuwe toepassing van deze cellen. Ze werkt nauw samen met verschillende fabrikanten om verschillende kleuren en patronen te introduceren en te drukken.

USB ingang van Current window door Marjan van Aubel

Voor ons project 'House of Transition, her-denken in de 21e eeuw' richten we ons op cultureel en landschappelijk behoud van erfgoed door innovatief materiaalgebruik. Wij willen met Jac. P. Thijssen Lab voor Natuuronderzoek de technieken van Caventou op een nieuwe manier inzetten om nieuwe invulling te geven aan de kerk en de begraafplaats. Refererend aan het glas-in-lood van de kerk maken wij een nieuw her-denkingsspaviljoen wat energie opwekt (House of Transition) en op de begraafplaats een nieuw her-denkingssbos voor natuurbehoud. Zo verbinden wij het heden, verleden en de toekomst en maken ons sterk voor innovatief en effectief, driedubbel grondgebruik:

- Duurzame energie opwekken door glas-in-lood
- Natuurbehoud en recreatie
- Uitstrooiing van as en het planten van herdenkingsbomen

Wij denken dat de kerk zich opnieuw kan uitvinden als voorganger op het gebied van bezinning en inspiratie. En een plek kan bieden om het verleden te herdenken en hoop te geven voor de toekomst. Het sacrale van een begraafplaats en kerk wordt in stand gehouden, een nieuwe techniek wordt ingepast en zo worden de functies getransformeerd.

Instandhouden > sacrale esthetiek, glas-in-lood, plek van reflectie,
 Inpassen > nieuwe toepassing van techniek en materialen, reorganisatie van het landschap.
 Transformeren > driedubbel grondgebruik, plek van positiviteit, biodiversiteit en hoop

In Nederland is het fenomeen van natuurbegraafplaatsen relatief nieuw en het aanbod zeer beperkt. Het onderzoek 'Landschap als Nalatenschap' geeft aan: 'Kan een Nederlandse natuurbegraafplaats niet juist een mooie afspiegeling vormen van het dubbele grondgebruik waar we zo goed in zijn? Biedt de combinatie nieuwe natuur-natuurbegraafplaatsen goede kansen in het dichtbevolkte Nederland?' Uit dit onderzoek, gefinancierd door het Stimuleringsfonds voor Architectuur blijkt dat zowel het draagvlak alsmede de urgentie voor natuurbegraven er in Nederland is. Dit onderzoek van Vollmer & Partners richt zicht op reeds ontwikkelde kennis en bestaande initiatieven op het gebied van natuurbegraven.

Current window door Marjan van Aubel

Deze interdisciplinaire samenwerking tussen een kunstinstituut, gemeente, landschapsarchitecten, een ontwerper en de begraafplaats, maakt de synergie tussen de bestaande erfgoed structuren en de energieopgave mogelijk.

Begraafplaats > Herdenkingsbos/natuurbegraven

Kerk > House of Transition

Glas-in-lood > Energietransitie

Zoals het glas-in-lood in de kerk een verhaal vertelt over religie en zijn tijd, vertelt het glas-in-lood van het House of Transition een nieuw verhaal: een verhaal over klimaatverandering en hoe we met energie om willen gaan in de toekomst. Op deze manier dragen de reeds aanwezige erfgoed structuren (kerken en begraafplaatsen) bij aan een duurzame ruimtelijke inpassing van de energietransitie in het Nederlandse cultuurlandschap. Door middel van innovatief en verrassend gebruik van de gekleurde Caventou zonnepanelen wordt de energietransitie ingezet voor de instandhouding van cultuurhistorische waarden in het Nederlandse landschap en verbinden we cultuurhistorie met energietransitie. Met de duurzame energie voegen we een nieuwe tijdlaag toe aan het landschap. Daarbij zorgt de erfgoed benadering ervoor dat duurzame energie cultuurhistorisch kan integreren en een plek krijgt in het landschap die zowel esthetisch, cultureel, spiritueel en praktisch van belang is.

Current window in Soho (Londen) door Marjan van Aubel

De energie die de glas-in-lood ramen genereren zal worden gebruikt voor licht (en warmte) in het huis zelf. Hoe groter het oppervlak is, hoe meer stroom er kan worden opgewekt. Afhankelijk hiervan zal er een lichtinstallatie gemaakt worden. Dit licht past zich aan de atmosfeer die het huis nodig heeft en kan ook gereguleerd worden. Caventou zal dit systeem ontwikkelen met lokale geïntegreerde energie opslag. De zonnecellen die gebruikt worden kunnen uit verschillende kleuren bestaan, maar er zal goed naar de omgeving en diens geschiedenis gekeken worden zodat het huis goed in deze omgeving past. Voor de zonnecellen zal Caventou samenwerken met hun samenwerkingspartner Dongjin (Zuid Korea).

Samengevat:

Wij willen een nationaal en internationaal inspirerend voorbeeldproject zijn voor innovatief en effectief grondgebruik.

We willen een nieuwe rol toekennen aan de functie van herdenking en bezinning van de kerk en bijbehorende cultuurhistorische gebouwen, monumentale graven en parken een nieuw leven inblazen.

Hoe:

1. Duurzame energie op een nieuwe en esthetische manier naar voren brengen door het te koppelen aan cultureel erfgoed. Hiervoor combineren wij de nieuwste technologie op het gebied van zonnecellen met een eeuwenoude techniek: glas-in-lood.
2. Een bestaande algemene begraafplaats te transformeren in een toekomstbestendig multifunctioneel gedenk- en rouwpark met herdenkingsbos. We willen de publieke functie verbreden; zorgen voor een meer natuurlijk karakter, biodiversiteit en het geschikt maken voor (openlucht) recreatie.

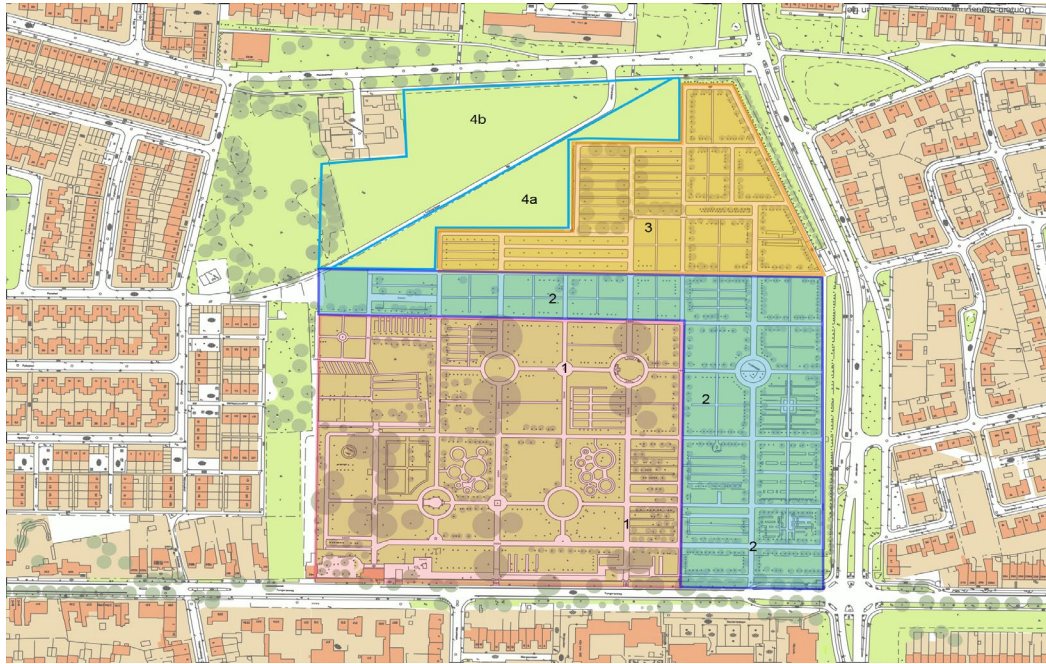

Huidige kapel aan de Begraafplaats Tongerseweg, inclusief glas-in-lood

Het verhaal van een plek (concrete casus)

De gemeentelijke begraafplaats aan de Tongerseweg dateert van 1812 en is een van de oudste in Nederland. Het aantal graven bedraagt meer dan 10.000 en het huidige areaal is uitgegroeid tot ruim 12 hectare. Echter: Er is sprake van een forse toename van het aantal crematies in Nederland; ook in het katholieke Zuiden bedraagt het percentage nu al 70%. De kerk wordt steeds minder ingeschakeld, de grote uitvaartcentra zijn weinig aantrekkelijk en de individualisering van de samenleving leidt ertoe dat een ieder het op zijn eigen manier wil doen. Bovendien doet zich de trend voor dat 70 procent van de asbestemming in Nederland wordt meegenomen en ook niet meer verstrooid, bijgezet of begraven wordt op een begraafplaats.

Begraafplaats Tongerseweg is weliswaar cultuurhistorisch uniek, maar heeft geen gebouwde afscheidsruimte. Daar komt bij dat een groot deel is benoemd tot rijksmonument met als gemeentelijke taak een volledige instandhouding. Ook zijn er hoge natuurwaarden met bijkomende restricties ten aanzien van het groenonderhoud. De instandhouding van dit erfgoed is nu in het geding. Het onderhoud van het eeuwenoude parkontwerp, de groenstructuur met monumentale bomen, worden hierdoor bedreigd. Door de structurele tekorten op de exploitatie wordt de toekomst van de begraafplaats onzeker. Wel blijken er goede kansen te bestaan voor meer natuurlijk begraven, cq. het aanleggen van een herdenkingsbos op het aangrenzend terrein van 2,5 hectare, aan de westkant van de Tongerse hof. De vraag die zich hierbij aandient, luidt:

Kaart begraafplaats Tongerseweg

Vraagstelling

1. Hoe kan een nieuwe functie worden toegevoegd aan dit rijksmonument, die eer doet aan zowel de cultuurhistorische geschiedenis als de natuurlijke waarden (twee eeuwen oud tuin- en landschapsonwerp) maar tegelijkertijd pionierend en cutting-edge is en tegemoet komt aan de veranderende (individuele) behoeften in de samenleving?
2. Hoe kan deze transitie op innovatieve wijze worden vormgegeven en een voorbeeld zijn voor vergelijkbare situaties elders in Nederland? Hoe kunnen essentiële transformaties zoals klimaatadaptatie en de energietransitie hier integraal onderdeel van uitmaken?

Visualisatie Current Window in Kerk